

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8 Kor.
Félévre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Negyedévre	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2

— Hirdetések díjszabás szerint. —

Csak snájdigul.

Ki tagadhatná, hogy a mi katonáink mindig snájdigok? Kifogástalanok ők a korszón, a vendéglőben egyaránt. A kitö-mött waffenrokk feszül, a gombok ragyog-nak és a kard csörög.

Óh ez a kard!

Mire is van a hadsereg? És miért is van a katonának kardja? Buta, paraszti ésszel a civil bagázs úgy gondolkozik, a hadsereg arra való, hogy az állam ép-ségét, az állam:polgárok személy- és vagyon-biztosságát szükség esetén megvédelmezze. Kardja, fegyvere arra való, hogy ezt a vé-delmet hathatósan teljesíthesse.

Igy gondolkozik a bugris cibil, akinek igen sokszor fő a feje, hogy mit ad éhes porontyainak a szájába a felvirradó na-pon. Am a poronty sirhat a vacokban egy falat kenyérért, de az adót, azt „muszáj” befizetni. Ennek az adónak pedig egy igen-igen tekintélyes része oda fordítódik az armádiára, amely arra van hivatva, hogy a véres verejtékkel adózó polgárt megvédelmezze, amikor szükség van rá, amikor pedig nincs, legalább is hagyja békében.

Aztán — unalmában — ragyogtassa gombját, csörtesse a kardját, de a pol-gárságot hagyja békében.

Mindezen remélhető és megkívánható szolgálatért a hadsereg tisztjei aránytala-nul jobb fizetést kapnak, mint a hasonló rangban levő polgári hivatalnokok (pedig még a családi köteleken alapuló népszá-porolathoz is kevesen járulnak); sem egye-nes, sem közvetett adót, illetéket nem fi-zetnek, útazásnál s egyáltalában minden-féle téren különös kedvezményben része-sülnek.

Nagyon helyesen van ez így. Minden önálló nemzetnek a hadserege, a szemé-fénye. Büszke rá, dédelgeti, jól ellátja, mert tudja, hogy nyugodtan munkálkod-hatik a saját gyarapodásán. Örökdi felette az ő hadserege, a melyért olyan szívesen áldoz még kulturális intézményeinek kár-án is.

Az ilyen államban polgár és katona egy célért küzdenek. A haza boldogságáért. A polgár a maga tudását, összes szellemi és anyagi erejét arra használja fel, hogy viruljon hazája, melynek végelemzésben a katona is polgára.

A katona pedig csak azok ellen huzza

ki kardját, akik fenyegetik a polgárság öz-szességének házát — a házát, mert tudja és érzi, hogy azok a polgárok végelem-zésben mindannyian harcosok, az állam-nak, a hazának dolgozó katonái. Katona és polgár egy tudatban, egy érzésben ol-vad össze.

Nem boldog állapot ez?!

Boldog és természetes.

Csak nállunk, Magyarországon van le-hetetlen és természetellenes állapot.

Nállunk a katona egy olyan különle-ges dimenzióban van, amelyet állami életünkbe sehogysem lehet beosztani.

Nállunk a katona a polgárságnak nem védelmezője, hanem gyűlölője és igen sokszor gyilkolója.

Nem kerülne nagy fáradságba hatal-mas, nagy kötetet kitevő adatokat össze-gyűjteni ez állítás bizonyítására.

Ehhez a kötethez csak néhány nap története is több levelet szolgáltatott.

Eger. Siófok. Kassa. A kötet három friss lapja.

A legutolsó levelet szakítjuk ki csak. E levél még két ártatlan polgár véréből peccés és párolg s nem lehetetlen, hogy mire e sorok nyomdafestéket látnak, egy

T Á R C A.

Káldi György.

Irlta: Révai Sándor dr.

(Folytatás.)

S Káldi a belé helyezett bizalomra és re-ményekre teljesen méltónak mutatta magát. Mint egyik életrajzírója említi, „első teendője volt meg-nyerni a polgárok bizalmát, s ez sikerült is neki, mert amit a jezsuiták kezük ügyébe vettek, an-nak a legnagyobb odaadással meg is felelték.”¹⁾ „Divina charitate civium animos ita sibi demer-tere, ut jurejurando affirmarent, fortunas, vi-tam ipsam, si res postularet, Causa Societatis, sui, salutisve suae studiosissimae, se profusur-os.”²⁾ S ezen nem is lehet csodálkozni — folytatja tovább Novák dr., — ha meggondol-juk, mennyi jót tettek a szegényekkel, a bete-gekkel. Méltán írhatja Kazý: „Redditi civibus, communi omnium gratulatione accepti sunt, sed in primis laetabantur aegri, inopes, omni spe sultis orbatí, deserti, ac destituti.”

Káldi böles és tapintatos kormánya alatt a nagyszombati jezsuiták csakhamar páratlan eredményt mutathattak fel. Alig nyitották meg isko-lájukat 1616 nyarán, máris 300 tanuló jelent-kezett felvételre; városiak és vidékiek egyaránt. A tanulók száma az év végén már az ötszázat is meghaladta. Sokan, hogy a jezsuiták intező-tébe léphessenek át, elhagyták a protestánsok iskoláját, bár ott is jeles tanerők fáradoztak, köztük a költői lelkületű Makai meg Matkó és a Heidelbergben végzett Taksonyi.

A Jézus társasága iskolájában ott találjuk Káldin kívül a jeles egyházi költőt, Gazaeust, mint a költészettan tanárát; Szeghy Ferencet, mint az ékesen szólás mesterét; ugyanott mű-ködik aligazgató gyanánt a jeles polemikus, Haj-nal Mátyás, továbbá Jankovich György, Seifried Dávid és Emrick Boldizsár.³⁾

A tanítványok arányában egyre növekedik a tanárok száma is. 1619-ben már majdnem félszáz (41) szerzetes működik Nagyszombatan.

A jezsuiták nemcsak tanítani, hanem ne-velni is akartak. Erre a célra szolgált ama régi szokásuk, hogy a növendékekkel Nagyszombat-ban is, úgy mint másutt is, színi előadásokat

tartottak. Az első 1617-ben tartottt Ūrnapián „Illyés próféta” címmel. Ugyanebben az évben Pázmány Péter jelenlétében játszották a „Szent Imre” címűt; a következő évben pedig a „Szent László” című darabot.

II. Ferdinánd király koronázására a jezsui-ták elvitték növendékeiket Pozsonyba, ahol azok is szavaltak és előadásokat tartottak, Káldi pe-dig ekkor nyújtotta át a királynak az általa irt és nyomtatásban is megjelent munkáját, a ma-gyar királyok történetét.⁴⁾

Az atyák működése azonban nem szorítko-zott csupán az iskola falai közé. A hitelet te-rén is nagyszerű eredményeket érték el. Ma-gyar, német és tót nyelven hirdették az igét; szónoklataik és általában térítői buzzalmuk által 1616-tól 1619-ig harmadfél száz protestánszt ve-zettek vissza a katolikus egyházba.⁵⁾

Nem esodálható, ha lelkes térítői működé-sük s az iskolájukban felmutatott nagyszerű er-dmény számos tisztelőt és barátot szerzett a Jé-zus társasága tagjainak.

Rajongott érettük mindenki; az előkelők épen úgy, mint a közrangiak és az alsó osztályhoz tartozók. A kitüntetések közül és közszeretéből

1 Novák i. m. 4. l.

2 Kazý: Hist. univ. Tyrnav. pg. 85. Id. Novákna.

3 Ipolyi Arnold: A jezsuiták viszontagságai. Magyar Sion, 1888. évfolyam. 410. l.

4 Ipolyi i. m. 1. h.

5 Frankl: i. m. I. 468. l.

haldokló polgár kiszívésének meghatározott története nyer befejezést rajta.

A katonai brutálítások kódexszének ezen lapján az van elbeszélve, hogy a „Kassai Hiradó“ szerkesztője, Seress Imre, egy közönséges kaszárnya történetét adott ki lapjában. Minden kommentár, minden célzatosság nélkül mondta el, hogy egy katonai szolgálatra behívott csendőr a legénység szobájában Bócsics hadnagy beléptekor — csupa megszokásból — „Hab Acht“ helyett „Vigyázz“-t kiáltott s emiatt a magáról megfélemlített megbüntették.

E ténynek regisztrálása elegendő ok volt arra, hogy nevezett hadnagy Szártyory kollégájával élesre fent karddal és revolverrel rátámadjon a szerkesztőre s ezt összevissza vagdalja. Sőt Szártyory hadnagy a szerkesztő védelmére siető Klein Lipót nevű nyomdász úgy hasba szúrta, hogy a szerencsétlen ember életéhez semmi remény nincs.

Történt pedig ez az egész brutális vérengzés — úgy szólván — minden bevezetés, minden szóváltás nélkül. Orvul támadtak egy kötelességét teljesítő, munkás és családos polgár emberre, előzetesen megfontolt szándékkal, előkészített tervvel.

Hát ez az a bizonyos snájdígság és lovagiasság, amely érvényesül a korzón, a vendéglőkben és úgy látszik a magán lakásokon is.

És a gomb ragyog tovább, a kard félelmetesen csörög tovább.

Már most vonjuk le a következtetéseket. Az ilyen katonák nem abban a szellem-

ben növelődtek fel, amely egy jogállamba beilleszkedhetik. Az ilyen szellemű hadsereg nem az adózó polgárság élet- és vagyonbiztonságára hordja a kardját.

Minthogy pedig a vérengző tiszteknek legalább egyike törzsgyökere magyar fiú — ismételtén fényes bizonyítékok kaptunk arra, hogy fiainkat, saját véreinket a jelenlegi katonai nevelés a nemzet gyűlölvívő, teljesen magyartalanokká teszi.

Ennélfogva logikus következtetés, hogy ennek az állapotnak végét kell vetni és hadseregünket *nemzeti*vé kell teremteni.

A kik tehát még tévóváltak a koalíció katonai követeléseivel szemben, legalább a feltornyosuló anyagok nyomása alatt, térjenek magukhoz.

Hangos szóval és megalkuvás nélkül kell követelni a *nemzeti hadsereget*, amely velünk él és érettünk s ha kell velünk hal a csatamezőn, de csupán snájdígságból nem dulja fel unosuntalan az adózó polgárok békéjét, nem gyilkolja meg a kenyérkereső apákat. Akkor szívesen adozunk s gyönyörűséggel hallgatjuk csörtetését „a mi katonáink“ kardhüvelyének, amelyből a penge nem a nemzeti érzés ellen repül ki.

Ez esetben a magyar nemzet a saját hadseregével szemben igazán — „snájdígi“ fog lenni.

Eleven élet.

(Hozzászólás.)

Mennyi szép és életre való gondolatokat rejtett a Közművelődésnek 33-ik számában ilyen címen napvilágot látott vezércikk.

Egész valóm szinte pezsgésbe jutott, midőn lelkes civil ember szavai fölött elmelkednem kellett, mert szó a mi szó, elmelkedés volt a vezércikk.

Lám, vannak laikus emberek, kik túltesznek rajtuk és gondolkozásomdunkon. Fáklyát gyújtanak, hogy lássunk; zajt ütnek, hogy felébredve lethargikus szenderegésünkből a tett mezejére lépjünk. Ideje is volna, mert a szociális életben — legyünk őszinték — lanyhák voltunk, elmaradtunk testvéreinktől, el a jelenben annyira megindult szociális mozgalomtól. Ha jól tudom e lap hasábjain sokszor történtek felszólalások — talán „szociális kérdések“ címén — de elnémultak a felszólalások, mint sok minden, vagy érdeklődést nélkülözvén, napirendről lekerültek. Igen, mert megelégedtünk a szó szerinti papi ténykedések végzésével, holott a szociális működés a lelkipásztorkodás kiegészítő része, de ezt magyarországi testvéreinkre és a németekre bízuk. Ugy tetszik, mintha a jelzettek „patentet“ kértek hozzá nyertek volna, és ezért nem mérünk hozzáfogni azon munkához, mely szociális téren gyümölcsöt teremne.

Összetömörülés, igazi kath. együttérzés, gyakori találkozás . . . ti erdélyi fehér hollók . . . hol vagytok? Pedig hányszor és hányszor hangzottatok lapunk ezeket. Kerületi miniatúr, kath. nagygyűlések, melyekből lassacskán egyházmegyei nagygyűlések származnának, hol vannak?

Mi egyesíti a templomok kívül terjedelmes egyházmegyéink hitvitét a papsággal? Az egyesületek? Hány van? Hol? Tán a hitközségi közgyűlések? Ez nem elég.

Igaz van az „eleven élet“ írójának, ha van is élet egyházmegyéinkben, de nincs igazi kath. eleven élet. Nem mondom, mintha egyáltalán nem volna, hisz vannak hitközségek, hol látszólag eleven élet uralkodik, de nem az, a mit várni lehetne attól a papságtól, mely mindenféle tekintetben ott áll, hol a magyarországi és német papság.

Van ugyan egy ok, melyben különböznek és ez a következő: nem egy lelkipásztor még

természetesen Káldinak jutott az oroszlinéz. „Magna fuit apud viros principes autoritate et gratia, qui libere auferet summas aequae ac infimos, qua suaviter, qua fortiter ad officium cohortari.“¹⁾

Hogy mennyire kedvelte őt maga Pázmány is, azt az a levélváltás igazolja legjobban, melyet Novák Béla dr. közöl: „Többek között Homonnai György is meghívta magához. (T. i. Káldi.) Épen ott volt Balásfy Tamás. Társalgás folyamán sok mindenféle dolog jött szóba, így történt aztán, hogy vallási kérdésekre is rákeült a sor. Érvényes-e az írásban végzett gyónás? Balásfy mindenen azt bizonyította, hogy az ilyen gyónás érvénytelen még akkor is, ha az illető gyónó személyesen adja át bűneit. Káldi pedig az ellenkezőjét vitatta. Ki ismeri Balásfy veszekedő, garázda természetét, ki pl. Laskay János kanonokot saját házából akarta kidobtatni, Romocsaházy Mihály kanonokot pedig arcul verte, az épen nem esodálkozik azon, hogy itt is szenvedélyeskedni kezdett, hogy Káldi véleményét az egész vendégsereg hallatára eretneknek nyilvánította. Káldinak nem volt kedve a vitát tovább folytatni, hanem döntse el Pázmány, melyiküknek van igaza. „Nem akarok eretnek lenni — írja neki Csejthéról — és ha helytelenül szólottam, lelkiismeretem által kötelezettem visszavonni hallgatóm előtt.“²⁾ Ebben megegyezvén, kibékülve váltak el.

Pázmány sietett eldönteni a kérdést. „Jól teszi — írja Káldinak — hogy poharak közt

¹ Szerényi: Pannonia docta.

² Káldi 1618. febr. 3-ki leveléből Pázmányhoz. Idézte Nováknál.

folyt beszédek által magát megzavartatni nem engedti. A vitaközös heve gyakran elragadja az embereket és eretneké válnak ott, hol nincs eretnekég. Ha tüzetesen akarnám kifejtetni azon tárgyat, melyről szó volt, néhány levelet kellene tele írnom. De főlölésleg hirokonok között ily vizsgálókat támasztanom. Röviden semmiképen sem helyeslem azt, mit vonallal aláhúztam (t. i. Balásfy állítását). Mert mindegy, akár emlékeztetből, akár nyomatott könyvből, akár másnak írásából kérdezi ki a gyóntató gyónóját. Tiszteletdörség folytassa Isten és a vallásnak tett szolgálatait. Érettem pedig imádkozzék!“¹⁾

Kijutott Káldinak a dicsőségből és kitüntetésből böven, de a gondból is. Roppant sok gondot okozott neki, tüstént állása elfoglalásakor, az átvett templom állapota, mely még 1591-ben tűzvész áldozata lön; akkor csak a szentélyt sikerült megmenteni. Tető nélkül meredeztek a templom falai még abban az időben is, midőn azt a jezsuita papok átvették. Káldi adakozáshoz folyamodott, gyűjtést indított és sikerült is neki annyit összehozni, hogy a jámbor adakozóktól, hogy csakhamar megkezdheték a templom boltozását. Alig készült el azonban 1617-ben az új tető, nagyhamar megint bedőlt. Erre Káldi a szentély mellé térs kápolnát épített. A kápolna költségeit a nádor, Eszterházy Miklós és Forgách Zsigmond özvegye fedezték. Az új templomot, mely még ma is hirdeti Eszterházy Miklós főúri bőkezűségét, Káldi már nem látta meg.

¹ Pázmány levele Káldihoz 1618. febr. 24. Idézte Nováknál.

A jezsuiták iskolájának és terítő működésének eredményei, melyek nagyrészt Káldi munkálkodásának valának gyümölcsei, a protestánsokat még jobban felingerelték az amúgy is gyűlölt jezsuiták ellen. A nagyszombati kollégium, mely a katolikus egyház hatalmas oszlopának bizonyult, már az 1618-iki országgyűlésen heves szóhárcokra szolgáltatott alkalmat a protestáns és katolikus rendek közt. Vita tárgya lön még a kollégium létjogosultsága is. A protestánsok a jezsuitákat az országos zavarok előidézőinek, a közbéke felbontóinak állították és így kiűzendőknek ítélték. Azonban a katolikus rendek erélyes magatartása rövid időre még megvédelmezte a Jézus társasága tagjait. Rövid időre, mert már a következő évben, 1619-ben, Bethlen Gábor támadásakor, menekülniök kellett.

A Bethlen felkelését megelőző kor, II. Rudolf és II. Mátyás kora, a nemzeti szabadságnak egy cseppet sem volt kedvező. A gyakori és súlyos alkotmányértések miatt örökös volt a panasz az országban, kimondhatatlan az elégedetlenség. A sok zavart és békétlenséget még jobban növelik és szaporítják a vallási surlódások; a lelkiismeret szabadságára áhító protestáns rendeket a katolikusok ellenállása mindjobban elkeseríti. A békétlenkedő kedélyek és forrongó elemek élére Erdély lángeszű fejedelme, Bethlen Gábor lép, zászlajára a nemzeti és vallási szabadság megvédésének eszméjét tűzi. Miután a portát is megnyerte magának és a fellázadt örökös tartományokkal, valamint az osztrák házzal ellenséges párisi, velencei és drezdai udvarokkal szövetségre lépett, augusztus

„noli me tangere“ a hívőnek. Látja, hallja főurat nagyobb ünnepek alkalmával, hivatalos ügyben, ha kell érintkezik, azon túl ott a káplán és ha az utóbbi túl meri lépni a működésnek vagy hivatalos eljárásnak kiszabott határát — baj lesz. Igen nagyon maguknak élünk, holt népünknek és népünkkel kellenne élnünk. Innen van az, hogy nem egy lelet alapít más felekezeti pap társas kört, iparegyesületet stb. . . s hűveink tömegesen csatlakoznak a kibontott zászló alá! Ez nem jól van így! Itt van megbeszélésünk talaja a „Közművelődés“!

Hány egyh. megyei pap küld be tudósítást? Hány egyh. megyei hirt olvasunk? Szerkesztőnknek körülbelül nem egyszer fő a feje, mert terjedelmes egyh. megyéinkből nem érkezik tudósítás.

Pedig erről is már sokszor volt szó. De mindez úgy látszik nem igen használ, és megelégszünk, hogy lapunk állandóan küzködjék, előtt oly igen nagy értelmi tőkével rendelkezni, ha jó akarat lakoznék közöttünk.

Szép és megszívlelendő a civil cikkirő azon indítványa, hogy fel kell kérni státusunk tanárait szabad előadások stb. tartására.

Úgy tudom, akadtak is lelkipásztorok, kik ezt tették a multban és tenni fogják a jövőben is. Sikerültek is, mint hallottam, a társas összejövetelek, de még inkább sikerült az illető faktoroknak a szociális működés, mert a talajt idegenek készítették elé! Persze, hogy lelkesedés kell az ügyért, akarat, erő a kivételre és a státus tanárainak hozzájárulása.

De miért ne tehetnék azt mások is?

Sült galambok eddig senki szájába nem reppeltek, kész sikerhez nem kell munka . . . ha tehát civil férfiak útmutatók lépnek fel, köves-sük őket, ne legyünk kerékkötői a jónak, az eleven életnek. Pedig minden hitközségben vannak ilyenek, csak értsük meg őket, mert nem tekintélyünk összetörésén, hanem emelésén fáradoznak.

Ily úttörőnek tartom az „eleven élet“ íróját is, miért is kérem „rukkoljon csak elő életre

26-án megindította hadait Kolozsvárról. Csakhamar megnyerte magának az egész felvidéket; október 1-én már Nagyszombatba vezette diadalmas seregét. A Jézus társasága tagjait azonban már nem találta itt.

A katolikus törekvések fő megindítóinak és a protestantizmus leghevesebb ellenségeinek a közvélemény a jesusitákat tartotta; valóban azok is voltak. Nagy okuk volt tehát a futásra, ha nem akartak úgy járni, mint a három kassai vértanú, kiket Rákóczy György felbőszült hajdúi szeptember első napjain kardélel hánytak. Mihelyt ennek a szomorú emlékű kassai kihágásnak, valamint Széchy György jászói féltelenkedésének híre eljutott Nagyszombatba, az ott tartózkodó nádor és Pázmány Káldit magukhoz hívtatták, az intézet növendékeit haza bocsátották, maguk pedig a jesusitákkal egyetemben szeptember 10-én elfutottak.¹⁾ „A Püspökök, Pápok és egyéb szerzetesek azért, látván a veszedelmet (mert ugyancsak a Pápsták ellen vala ez a támadás), ki Bécsbe, ki Győrre és a hol ki bátorságosb helyt találhat vala magának, oda szaladozóznak, és valameddig ez a háborúság és támadás le nem esenedesedik, ott lappangnak és nyomorognak vala szegények.“²⁾ Menekült ekkor Káldi is, mert bár Bethlen Gáborral elég szívélyes viszonyban állott, a felkelés zavaaraiban mégsem számíthatott a személyes jóindulatra és barátságra. Valószínűleg Grácbra menekült, később azonban már Bécsben találkoztunk vele.

(Folyt köv.)

való indítványaival, tanulságos igazságaival és tényeivel“, vannak ám sokan, kik szívesen fogadják egészséges eszméit s majd csak átviszik az életbe, hogy pezsgő és eleven legyen az, a mint ezt (x) úr akarja.

—s.

Szolgálati útmutatás kántortanítóinknak.

Gyuresovecz és Sándor válaszoló urakat sohse láttam, nem ismerem, se jót, se rosszat felőlük nem hallottam, annyit azonban megtudtam városukból, hogy mindkettő tanügyi ember, és irtoztos módon magukra vették azt, a mit a közügynek szántam.

Szándékomban sohse volt, de nem is lehetett az egész tanítótságot pelengere állítani, hanem az igazság érdekében okulásul igaz tényeket felhozni. S azt hiszem, engedelmmükkel, vagy anélkül is felhozhattam annál is inkább, mert általános közszükségletéről volt szó, mely után még a szolgák is epedeznek, annál inkább művelt tisztviselők, amelyeneknek a két urat is tartom.

Nincs szolgálati útmutatás kántor urak. Ez tény! Ezt önkök is k. urak el kell hogy ismerjék. Már pedig annak szükségét elismeri — önkökön kívül — fenn és lenn mindenki, kinek szívében fekszik az, amit eddig a kölesönös megbeszélés, a baráti viszony, kollegiális érzés, úgyszeretet szült.

Igen szükséges nekünk, mert sajnos sokszor nem imponál, vagy nem akarjuk, hogy imponáljon, amit a megbeszélés, baráti viszony, kollegiális érzés, úgyszeretet szült, így hát egy zsinórmérték kell, mely a baráti viszonyon, szereteten, kollegiális érzésen épülve szabályképpen kezünkbe adja azt, ami útmutatásul szolgáljon, nehogy a levegőben kapkodva sokszor hasból kényszerüljünk beszélni olyanoknak, kiknek a jelenben divó eljárás nem tetszik.

Mert azt a tisztelt urak talán csak megengedik, hogy „ahány hely, annyi szokás“ kezdetű közmondás nem szolgálhat az egy urat szolgálóknak zsinórmértékül, mert a tanító és pap egy urat szolgál, ez pedig megkívánhatja az egyöntetűséget.

De nem lehet mérvadó a közmondás iskoláinkra sem. Hová jutunk ez elvvel? Külömben eléggé mutatja ezt sok-sok iskola . . .

Ezért kívánatos, hogy a jó szokások törvénybe foglaltassanak és egy szokás adassék zsinórmértékül az egész egyh. megyének.

Azt is megengedik a tisztelt urak, hogy a fenti elvvel fogva van rossz viszony pap és kántor között.

Hogy az elő ne forduljon, hogy egyik a másikkal szemére mitse vessen, hogy specialiter a rossz viszony megszűnjék, mindkét félre alkalmazzassék a szolgálati útmutatás, mely mindkét felt kötelezi a szabályzat pontos betartására.

Körülbelül hozzájárulnak az urak ahhoz is, ha azt merem mondani, hogy sok kartárs erkölcsi viselete nem éppen példászerű. Egyszerűen kivetni az „ahány hely, annyi szokás“ c. közmondás alapján nem lehet, ha pedig intézésben részesül, vagy hathatós szerrel lép fel valaki, mondják csak meg jó uraim mit szoktak tenni?

Lássák, ezért kell útmutatás, rendszabály, szolgálati pragmatika.

Hányszor nem valósul meg a szt. irás mondanása: „nem akarjuk, hogy ez rajtunk uralkodjék?“ Előfordul ez a viszonyosság elvénél fogva sokszor fordított arányban.

Hogy ennek eleje vetessék, szükséges a szol-

gálati útmutatás, mely megmondja: „mi szabad s mi nem?“

Azt is belátták már jó uraim, hogy az iskola beléletében biz'a sok minden elavult, pénzszel veken alapszik. A szünidő, szorgalmi idő, az órák betartása, sokszor az időjárástól, és egyéb körülményektől függ, vagy jobban mondva az „a hány hely, annyi szokás“ nagyon divik. Ezt egyöntetűvé tenni a sok helyi szokással nem lehet.

Ezek és sok más kívánni valók parancsolják a szolgálati útmutatás megteremtését.

Ez közszükséglet és csodálkozom, hogy ép önkök uraim, kiknek erre leginkább szükségük van, kikelnek az égető pragmatika ellen.

Nem merem mondani, hogy önköknek jobban tetszik az „ahány hely stb.“ elv, mint az egyöntetű zsinórmérték, de arra vall erős hangjuk.

Pap vagyok, isk. székéi elnök, hitoktató, — ha nem is olyan, amilyenek Gyuresovecz úr fest, — de mindig örömmel fogadnám a pragmatikát, melyet én nemcsak kántorainknak, de annak idején e lap hasábjain a hitoktatóknak is kétem.

Ebből láthatjuk a válaszoló urak, hogy a közszükséglet érdekében irtam jóhiszemű soraimat, melyek ellen — a személyt és szándékot nem ismerve — igazi — „ahány hely, annyi szokás“ elvet valló — vehemenciával kikelték az ismeretlen urak. Nem sérteni, de használni akartam, nem rontani, de építeni volt szándékom. Személyt, helyet nem említettem, de hogy az illusztrált esetek megtörténtek és ezeket az általánosságra nem vonatkoztattam, arról meg lehetnek győződve azok az urak, kiket a felhozott dolgok nem érintenek.

Külömben a cikkemben felhozott argumentumokat elolvassa és felettük elmélkedve, eloszlanak a kételyek.

Meisel, pleb.

Értesítők.

A sz. Ferencrendi nővérek nagyszobeni tan- és nevelőintézetének értesítőjét közli Bilinszki Lajos dr. igazgató. A hatalmas intézetnek a lefolyt iskolai évben egy rég ohajtott vágya teljesedett. Eddig ugyanis az intézetben volt óvóiskola, hat osztályu elemi iskola (és felső leánynevelőiskola) és tanítóképző. Nagyon hiányzott azonban a polgári iskola, mely okból a másfelé menő növendékek a felvételi vizsgálatok huzavonáinak voltak kitéve. Nagy örömet és nagy haladást jelentett tehát püspök urunk 2940—1904. sz. rendelete, mellyel az elemi leányiskola V. VI. és a felső leánynevelőiskola I. II. osztályát megszüntetvén, a polgári leányiskola felállítását engedélyezte. Az így bővült intézetnek az elmúlt évben összesen 519 növendéke volt és pedig az óvóban: 55, az elemi leányiskolában 134, a polgári leányiskolában 171, a tanítóképzőben 159. A hatalmas kétemeletes intézet nagy kert közepében igen szép és egészséges helyen fekszik, egyesítvén magában a higienia minden követelményét. Nem esoda, ha a tanulók egészségi állapota nemcsak mindenképen megfelelő volt, hanem határozottan igen jó.

A tanításnál nagy nehézségekkel kellett megküzdöniök a tanerőknek, mert a miként az Értesítő mondja, az elemi iskola első osztályába belépő növendékek közül alig tud 4—5 magyarul, a polgári leányiskola alsó osztályába pedig olyan új növendékek lépnek be, akik csak németül vagy csak románul tudnak. Éppen ezen állapot miatt nem értjük, hogy az elemi isko-

1 Frankl: i. m. l. 508. l.

2 Pethő: Rövid magyar krónika, Kassa, 1729. 186. l. Előzve Novákánál.

H I R E K.

Botrány a turfon.

Annyi bizonyos, hogy egyes feltalálók nem lehetnek előre tisztában azzal, hogy találmányuk nem hoz-e veszedelmet nemcsak a saját fejükre, hanem esetleg talán az egész emberiségre is.

Nagyon valószínű, hogyha az a bizonyos Schwarz Bertold szegény barát belátott volna a messze jövődöbe, aligha publikálta volna a puskapor feltalálását.

A jó szándéknak gonosz eredménye lehet új társadalmi vagy gazdasági intézmények életbelepítésénél is.

Magyarország legelső s legnagyobb társadalmi és gazdasági reformátora két újításával is megjárta. Igaz, hogy ő már nem lehetett tanuja a degenerációnak. Megteremtette pl. a Nemzeti Kaszinót azzal a nemes célzattal, hogy a kebelében találkozzanak az ország minden részéből összeverődő hazafiak megbeszélgessék, meg-hányják-vessék azokat az üdvös dolgokat, melyeket a haza érdekében létesítendőeknek találnak. Akkoriban nem volt még annyi újság mindenfelé. Az országot érdeklő eszmecsere ma a sajtóban folyik: akkoriban a Nemzeti Kaszinóban.

A Nemzeti Kaszinó tehát nagy feladat kedvéért alakult s nyomán idővel az ezer meg ezer vidéki kaszinó szintén. Ám milyen ma a Nemzeti Kaszinó? s milyenek főkéi, a vidéki kaszinók? Annysira állanak Széchenyi ideáljától, mint Makó Jeruzsálemtől. Nem komoly eszmecseréknek a gépontjai, hanem pletykáknak a színhelyei, mindenféle-fajta kártyajátéknak meleg fészkei.

Nemkülömben járt szegény Széchenyi egy másik nevezetes kezdeményezésével: a *lóversennyel*. Micsoda szép álmái voltak neki erről is. Tettel, szóval, irással fáradhatatlan volt a magyar lötenyészés fellendítése érdekében. És mi lett ebből az intézményből is? A szegény emberek zsebére spekuláló hazárdjáték.

Végig kell csak nézni egy fővárosi lóversenyt. Micsoda alakok vannak ott! Családapák az utolsó kenyér árával, könnyelmű ifjak igen sokszor a más pénzével. Nincs a társadalomnak olyan rétege, amely képviselve nem volna.

Lázás izgalom ül az arcokon; remény és kétségbeesés tüze lobog a szemekben; egyiknek melle fujtat és zihál, a másik alig tud lélekzetet venni a kínos várakozásban, a riasztó meglepetés miatti felelemtől; itt vitáznak, ott tanácsolnak, de mindannyian azzal a hátsó gondolat-lal, hogy a maguk érdekét leplezzék s a másikat becsapják. Vannak otthonosak, vannak járatlanok. Amazok egész „turf tudósok”, akik jobb ügylőbe méltó időt és fáradságot fordítottak arra, hogy a versenystállók lakóinak, a gyeplő hősöknek minden tulajdonságát egész hetediziglen felfelé kitanulmányozzák. A járatlanok pedig szent bámulattal hallgatják ezeknek az irigylett tudósoknak megtévesztő előadásait.

Mennyi szenvedélytől és mennyi furfangtól izzik ez a versenytér. Mennyi boldogság, mennyi becsület temetőhelye ez a gyeplő! Ha minden eltemetett boldogság és becsület egy-egy fejfát kapna, akkor azon a futató sikon sűrűbb erdő támadna, mint bármelyik amerikai őserdő.

És ez a rút, ez a piszkos játék, mely az emberi gyöngöseségen, a leghitványabb szenvedélyen, a kapzsiságon alapszik, intézményesen, állami felügyelet alatt folyik.

Ezt akarta-e Széchenyi? Tudjuk, hogy nem. De van-e egyáltalában szükség ma — akár a Széchenyi intenciója szerint is — lófuttatásokra?

Bizon, bizon nincs. Nem mesterségesen dresz-

szírozott, vékony dongájú lovakra van szükség nemzet-gazdasági szempontból, hanem erős, kitaró, munkabíró állatokra. Ezeknek a neveléséért más módon lehet előmozdítani — nem a turffal, amelyen amugy is csak a gazdag emberek brillírozhatnak, a szegények pedig még szegényebbekké lesznek nemcsak zsebben, hanem lélekben is.

És még ez a felszeg helyzetet is igen sokszor hol turfi raffinériák, hol a szeszélyes véletlenek még felszegebbé teszik. Így történt az elmúlt héten is.

Szokás szerint óriási publikum ment ki a gyöpre.

Sokan voltak a 60 filléres s talán még többen a 2 koronás helyen s kellő számmal a 10 koronáson. Nem hiába. Hatvan versenyző telivér volt hirdetve. Micsoda „esélyekre” volt kilátás. Ezt csak „telivér” turflátogatók tudják kellőleg méltányolni. Láztól égett ezer meg ezer ember. Aztán vették észre, hogy egy-egy futamnál a jelzett 10—16 mérköző „hős” helyett csak 2—3 áll a starter zászlaja elé. Ez már egy néhány-szor történt a nyári futtatás alatt. Ellehet így a távolból is képzelné az elkecsesedést.

Gondoljunk csak arra mi jó vidékiek, hogyha nekünk egy cirkuszdirektor azt hirdeti, hogy 30—40 külömbnél-külob, tudósabbnál-tudósabb lóval tart előadást s aztán esten-este után észrevesszük, hogy 3—4 ló szerepel a homokon, de mindig más-más „kosztümben” — külömböző színekre pingálva. Hát a mi csendes vérünk is feltorpan erre a kedélyes svindlire.

Mit tesz akkor a becsapott, verbeli turflátogató? Dühöng, ordít és kiabál, botot, esernyőt ragad s átkozta a „lovaregyesületet.” Így csináltak biz’ a mult héten Bpsten. Kicsi bírja jól, hogy Batthyány Elemér grófot, a Lovaregyesület ősz elnökét alaposan meg nem „lípelték”. Ő ugyan semminek sem volt oka, de hát halakit csak elő kellett venni. Utálattal fordulunk el a moeskos indokból fellobbanó szenvedélytől, de azért örvendünk, hogy megtörtént ez a csinos kis botrány.

Talán kinyitja az intéző körök szemét. Tessek felhagyni az egész lófuttatással vagy ha gazdasági szempontból mégis szükségesnek vélik: akkor csinálják meg úgy, hogy a szentes indulatok felkorbácsolásának ne adjanak teret és a szomorú adatokkal bizonyítható züllésnek ne adjanak csábító táplálékot.

Szüntessék be a fogadásokat. Az államnak nem lehet érdeke a nyeréskedő szenvedélynek ilyen patentírozott módját megtérni.

Tegyen úgy, mint tett a kis lutrival — törülje el.

Csak hogy aztán ne állítson helyébe egy másikat, mint ahogy a kis lutri helyett létesítette az osztályorszájátékot.

Eben gubát ne cseréljen.

Krix-Krax.

— Új alapítványosok az erd. róm. kath. finovelőkben. Azerd. róm. kath. státus igazgatótanácsa alapítványi helyre felvette: a) a kolozsvári Szent József-intézetbe Istvánfi Pál, Feischl Antal, László József, Petres Kálmán, Lengyel Zoltán, Fábian József, Szabó Géza, Bulbuk Ernő, Veress József, Nagy Gyula, Gábor László, Orbán Elemér, Ábrahám József, Imre Lajos, Sándor Endre, Venczel József, György Dénes, Ferencz Károly, Priklér Lajos, Kaján Rudolf, Ikrich Arnold; a kolozsvári Mária Terézia konviktusát: Arvéd János, Kapitán János, Vítán Pál, Kovács Aladár, Vajna Béla; a csiksomlyói finevelő intézetbe: Koppacz Albert, László Antal, Pál Béla, Veres Ernő, Bándi József, Tódor József, Gál János, Lakatos Imre, Zonda Imre; a gyulafehérvári b-

lában miért kellett több tárgyat németül tanítani s a polgári iskolában miért kellett a német nyelvet jóval nagyobb óraszámban tanítani, mint a hogy azt a miniszteri tanterv előírja. A célzat mindenestire az lehetett, hogy a csupán magyarul tudó növendékek elsajátítsák a német nyelvet is. A cél jó és hasznos, de ezt a célt könnyebben s a német órák számának indokolatlan felemelése nélkül is meg lehet valósítani a társalgással, különösen olyan intézetben, ahol olyan sok a csak németül tudó növendék. Nagyon okos és praktikus dolog volt, hogy az iskolában szerzett ismeretek kiegészítésére és világosabbá tételére felhasználták a skioptikont. Hét, vetített képekkel illusztrált, ifjúsági előadást tartottak az intézetben Bpestről, Velencéről, Rómáról, Svájcra. Az oktatás mellett azonban kiváló gondot fordított az intézet az igazi nevelésre. Minden működésüknek ez volt cél- és végpontja — mondja az Értesítő.

Ebbeli munkásságuk három irányban érvényesült: a testi, vallásérkölségi és hazafias nevelés terén. Mind három irányban dicséretes buzgalommal minden eszközt felhasznált az intézet tantestülete.

Az intézetben levő internátusban 191 növendék részesült a lehető leggondosabb ellátásban és valóságos családi nevelésben. Az internátusba vallás és nemzetiességi különbség nélkül vétetnek fel a növendékek havi 32 K. ellátási díjért. Ezenkívül van mintegy 22 K. illeték egy évre külömböző címen; rendkívüli tárgyakat pl. zenét, franciát tanulók — természetesen külön díjat fizetnek. Szegényebb sorsú gyermekek 24 koronás havi kedvezményes díjért is ellátatnak korlátolt számban.

Máj. 6-án a polgári leányiskola növendékei tanulságos kirándulást tettek Vizaknára. Nov. 28-án fényes Immaculata ünnepséget rendezett az intézet, mely alkalommal Püspök urunk ömeltósága mutatta be a legfelszesebb áldozatot.

Az intézet tanítótestülete a három fajta iskolában az igazgatóval és főnöknővel együtt 30 tagból állott.

A tanítónőképzőben használt tankönyvek közt mind a négy évfolyamon ott látjuk Simonyi Zs. Új helyesírását. A könyv ellen ugyan nem lehet semmi kifogásunk, de tekintettel az intézet jellegére, talán mégis célszerűbb volna a Szent-István-Társulat bízománnyában megjelenni, s a kath. középiskolákban nagy elterjedtségnek örvendő Vargha Damján eszt. r. főgimn. tanár munkácskáját bevezetni.

Ifjúsági egyesület kettő volt: a) Segítőegyesület, mely csak újonnan alakult, tehát tulajdonképpen feladatát csak ezután oldhatja meg; b) Önképző igen eredményesen működött. — Az intézetnél semmiféle alapítványi vagy rendszeresített ösztöndíj nincs, mindazonáltal a a szegényebb növendékek 18013-80 K. támogatásban részesültek, mely összegből Püspök urunk ömeltósága egymaga 3090 koronát fizetett saját pénztárából, a M. Terézia árvaház pedig az intézetben elhelyezett 23 növendékeért 7348 koronát fizetett, az intézet maga pedig 3557-80 K. értékű segílyt nyújtott.

Tanképesítőre huszonötön állottak elő s igen szép eredménnyel kerültek ki valamenynyen.

Leány gyerekekkel bíró szülőknek eléggé nem ajánlhatjuk ezt a maga nemében — országgrésünkben — páratlanul álló intézetet.

Kintzig Gyula, Székely Gyula, Veress Gyula, Lukács Kálmán; a kézdvasárhelyi: Schuszer János, Osváth István, Kozma Gábor, Keserű Antal; a marosvásárhelyi: Boér Géza, Kovács Kálmán, Boross Ferenc; a székelyudvarhelyi: Kovács Gergely, Ródenbücker József, Fazakas István, Kerezi Jenő, László Gyula, Pader Károly folyamodokat; a nagyszabenyi róm. kath. Teréz-árvaházba: Szentkirályi Gusztáv, Várterész Péter, Ferenczi László, Petres Bilint, Cseh Gyárfás, Bittermann Gyula, Pintér Jenő, Luka László, Baczoni József, Ambrózi Béla, Buttány Sándor, Deutsch Ferenc, Marzi Antal, Főrika András, Fejér Ferenc és Petke Margit növendékeket.

— **Az Erdélyi Oltáregyesületi Lap** harmadik évfolyamának első száma szeptember hó második felében jelenik meg.

— **Tanitók közgyűlése.** Az Eötvös-alap (Országos Tanítói Segélyegyesület) 23-ikán reggel tartotta meg a Ferenc József Tanítók Háza nagytérben az évi rendes közgyűlést, mely egyúttal az alap 30 éves fennállásának jubileuma is. Ujvári Béla kir. tanácsos, az Eötvös-alap elnöke, nagyhatású megnyitó beszédben megemlékezett az alap keletkezéséről és kegyeletes szavakban nagyevű alapítójáról, Péterfy Sándorról, akihez a közgyűlés üdvözlő sürgönyt meneztetett. A nagy tetszéssel fogadott megnyitó után Kapuy Rezső titkár előterjesztette számadatait. Az Eötvös-alap vagyona jelenleg 560.482 korona 84 fillért tesz ki. A jelenlegi elnökség három éves működése alatt, vagyis 1902. évi június hó 30-ától 1905. évi június hó 30-áig a vagyoni gyarapodás 206.567 korona 79 fillér. A három év alatt kiosztott jótétemények összértéke 232.846 korona 76 fillér, míg a tagok száma jelenleg meghaladja a 9000-ret. Az elnöki előterjesztések során a választmányi előterjesztés a közgyűlés Molnár Viktor közoktatásügyi államtitkár nagy lelkesedéssel tiszteletbeli elnöké választotta. Bejelentette továbbá az elnök, hogy a közoktatásügyi miniszter az Eötvös-alapnak a 8000 kor. államsegélyből 6000 K. kiutalványozott, a fennmaradó 2000 koronát majd csak a költségvetés törvényerőre emelkedése után utalványozza ki. A tanítók budapesti házában ismét 6 szobát neveztek el: Baranya, Torontál, Somogy, Kiskunhalas, Szatmárnémeti törvényhatóságok, illetőleg tanítóegyesületek, valamint Arányi Antal nevről. Jelentette végül az elnök, hogy br. Eötvös munkái eddig összesen 35.953 koronát, a Tanítók Háza irkái 8235 kor.-t és a Tanítók Háza gyufái 6866 koronát jövedelmezett. Ezután az Osztó bizottság javaslatára 90 ifjúnak ösztöndíj és segély gyanánt 9140 kor. osztottak szét, majd a budapesti Tanítók Ferenc József Házába felvételét 124 egyetemi hallgató, részben ingyenes s részben alapítványi helyre, míg a kolozsvári „Tanítók Hunyadi Hazába” 94 egyetemi hallgató vétetett fel. Ennek tudomásáértelen után a tisztújításra került a sor. Kozma László indítványára a közgyűlés egyhangulag megválasztotta a következőket: Elnök: Ujvári Béla, alelnök: Dr. Gööz József és Trájtér Károly, titkár: Kapuy Rezső, másodtitkár: Székely Károly, Jegyző: Csáki Elek és Józsa Dániel, számvizsgálók: Bogóy Samú, Magdics Károly és Volenszky Gyula. Megválasztott ezekenkívül 50 rendes és 10 rendkívüli választmányi tag, továbbá 60 tag az osztóbizottságba. A Tanítók Házai igazgató tanácsába megválasztott Budapestről: dr. Gööz József, György Aladár, Komáromy Lajos, Sretvizer Lajos és Schön József. Kolozsvárról: Elek Gyula, Kiss Sándor. dr. Márky Sándor, Kallós Albert és Sólyom János. A megválasztott tisztviselők nevében Ujvári Béla

mondott köszönetet. Majd az alapszabályok módosítása következett.

— **Szociálista arcatlanság Szent István emléke ellen.** A „Magyar Állam” írja: Ha valaki meg nem süvegl egy mosdatlan szájú, világsaló szociálista bűjtogatót, ha igazságosan mérészel nyilatkoznia a sokszor felrengagyazott, de a szociálistától apostolokként tisztelt Marxról és Lasalleról: azt a szegény munkást bizonyára bojkottálják. De minden egyéb igazi tekintélyt, a hazának szent eszményeit és szent emlékeit bátran szabad sárba rántania ezeknek a szabadalmozott nemzetközi bujnyikoknak, akik a legbensőbb érzelmeiket lopják ki a nép lelkéből, ahogyan jöletüket is az ő önkéntesnek nevezett kikényszerített adójukból teremtik elő. Szent István napja alkalmából a „Népszava” oly arcátlan módon beszél a szent ereklyéről, hogy ha ilyet merne mondani bármely szegény nyevnyolcas honvéd atillagombjáról, megköveznék a lelkes hazafiak. Csináljanak egy vagy több jobb kezűt, mondja, hadd legyen örömük a boldognak. Egyben pedig egész listát sorol föl, hogy Szent Antalnak és a többi szentnek, hány testét, hány fejét, hány kezét és lábát tiszteletik a világon. Ezt a leltárt egy obskorus író adataiból veszi — állítólag. Hiszen irhatnak és írhatnak is ilyen leltárt akarhányan, mert semmi házi ember terem minden bókorbán, s legkevésbé védhető ellenük a katolikus egyház. De egy ilyen ostoba statisztikát komolyan feltalálni, ahhoz a buta gonoszság arcatlansága kell. A minden szennyes lében kanál Magyar Szó újszópó szajkói persze rögtön kapnak az ilyen hitvány vádaskodáson és reprodukálják. Ha volna annyi eszük, hogy érvekkel lehetne felvilágosítani őket, akkor megmagyaráznák nekik, hogy az ereklyéknek igen is vannak partikuláik, tehát például a szent keresztből is lehetett számtalan miniatúr szilánkot szétosztani, ép úgy, mint az ereklyék ellen harcoló felvilágosodott hazafiak szét tudnak osztani apró foszlányokra zászlókat, sőt az aradi nemzeti vértanúk kivégzési helyéről homokot, amelyen ők még nem jártak anélkül, hogy e miatt meggyanúsítottan engednék magukat. A többi mind célzatos hazugság Szt. István nem csak a kath. egyház szentje, hanem a magyar nemzetnek is egyik legnagyobb apostola, jötevője, feje, atyja. És atyát meggyalázni csak rakonccatlan kölykeknek lehet, akiknek eszük még nincs, lelkiismeretük pedig már nincsen. De hát a zsidógyerekek ugyanígy bántak el már Elizeussal is. De akkor a medvék talpa elbánt velük; ma pedig a hatalmon levő medve simogatója a nyalakodva esufolódókat.

— **A székely társaságok szövetségének ülése.** Szepszentgyörgyön a székely társaságok szövetségének Deák Lajos elnökleto alatt kedden tartott ülésén az elnöki megnyitó és a titkári jelentés után Borszéký Soma miniszteri tanácsos terjedelmes tanulmányt olvasott fel a székely vasutakról. Azt javasolja, hogy bizottság küldessék ki, amely a jövő évi gyűlésre tervet dolgozzon ki, hogy Kolozsváron és Szepszentgyörgyön át a Fekete-tengeri egy traverziális vasut mihamarabb kiépíttessék. Benkő Pál a székely ipartermekék értékesítéséről tartott felolvasást. A szövetség kimondta, hogy azt a pénzüntézetet támogatja, mely olesó és gyors hitelt nyujt megbízható üzletembereknek; az osztalékokat pedig az év végén hazafias célokra adja ki. A szövetség lépéseket tesz a gazdák nevelésére, ismétlő iskolák felállítására és téli tanfolyamok tartására. A szövetség a székely vasutak építését sürgeti. Csanádi Lajos a székely iparról tartott előadást s azt javasolja, hogy a piacépes termények érdekében Háromszéken Szepszent-Györgyön, Kézdí-Vásárhelyen, Kovász-

nán és Baróton áruraktárak állíttassanak fel és hogy az iparosság olesó előleghez juthasson. A posztóipar fejlesztésére egy gyáros részére államsegélyt kérnek és lépéseket tesznek, hogy a szövögyár mellé len-, kender- és fonógyár is állíttassék fel. A nőipariskola részére államsegélyt kérnek. A déli tanácskozásban Polonyi, Sebes és Dénes képviselők felszóltak. Délben 150 terítékű közébdél volt. Délután a tanítóképző ügyét tárgyalták és annak végleges elhelyezése és kiépítése ügyében akciót indítanak. Komócsy János ismertette a székelyföldi kirendeltség működését. Kardhordó László tanár a helyitanítóképző intézet állapotát ismerteti és a rendtelenségek orvoslására sürgős intézkedést kér. Dr. Sárkány Miklósnak a társaság pénztári állapotáról szóló jelentését tudomásul vették. Ezután a választások következtek. Tiszteletbeli elnöké dr. Janosó Benedeket, elnöké Deák Lajos marosvásárhelyi tanfelügyelőt, alelnöké Székely Ferencet (Debreceen), Komócsi Józsefet (Marosvásárhely), Gödry Ferenc polgármestert (Sepsiszentgyörgy) és László Gyulát, fötitkárrá, Máté Józsefet és titkárrá Szentgyörgyit választottak meg. A többi állások betöltése után a gyűlés véget ért. A vendégek ezután a közeli fürdőkbe rándultak ki.

— **A feregyházi aranylelet.** A temesmegyei Feregyháza községben XV—XVI-ik századból való nagyrétékű magyar aranyékszerekre bukkantak. Az eset szakkörökben nagy feltűnést keltett, mert muzeumaink éppen középkori magyar dolgokban szükkölködnek. A kincset, mint Temesvárról jelentik, a napokban megvizsgálta Berkessi István dr., a temesvári muzeum öre és megállapította, hogy a talált aranyékszerek nem középkori magyar ékszerek, hanem bronzkori tömör arany karperecek, tömör arany karikák és két csomag drót. Súlyuk összesen 1300 gr., a lehető legfinomabb aranyból s így már maga a pusztá aranyértéke meghaladja a négyezer koronát. Készítésük ideje a bronzkor vége, tehát a Krisztus előtti VII—V. század s így legalább is harmadfélezer éves ékszerek. Valódi fejedelmi kincs, fejedelmi lelet. Délmagyarországon már sok aranylelet került elő a föld színe alól, de a világhírű nagyszentmiklósi aranyleleten, az u. n. Attila kincsén kívül, mely a Krisztus utáni V. századból származik és jelenleg a bécsi mútörténeti eszázári muzeumban őriztetik, egy sincs, amely jelentőségre nézve a feregyházi aranylelettel vetekednek. A lelettárgyak száma tizenhat. Van közöttük hét darab tömör arany karperec, hét darab szintén tömör arany karika, amelyeket vagy karpereceknek használtak, vagy pedig vert pénz hiányában a kereskedés eszközei voltak és végül két csomag arany drót. Pénzdarabok nem voltak mellettük, nem is lehettek, mert a pénzverés később kezdődött. A kincsre egy Rusz Jánosné született Antali Mária nevű szegény magyar asszony talált augusztus 8-án, midőn leányával a mezőre ment. A falu nyugati szélén, az út mellett látott valamit a földből kiesillogni. Azt hitte, hogy katoná-öltöny gombja s figyelmeztette leányát, hogy vegye ki. A kis leány azonban nem bírta kihuzni. Ekkor az anya ment segítségére, a leányát pedig kapáért haza küldte; így ásták ki az egész kincset, mely alig egy lábnyi mélységre volt a földben. Először nem tulajdonítottak valami nagy jelentőséget a dolognak, de mikor az asszony bevitte Aradra egy ékszerészhez és az 3500 koronát ígért érte, ez már felnyitotta az ő szemét is. Ekkor aztán Kövöry Traján körjegyző rátette a kezét, hogy a kincstár érdekét is megvédelmezze.

— **A kassai vértanúk eltemetése.** Kohl Medárd dr. püspök e hó 21-dikén Nagyszom-

batha érkezett, hogy a három kassai vértanu földi maradványait, melyek másfél századon át a szent Orsolya-szüzek zárdájában közös érekeposorban pihentek, külön üvegkoporsókba téve végső nyugalomra helyezze. A nevezetes szertartás augusztus hó 22-én fényes papj segédlettel nagyszámu közönség érdeklődése mellett folyt le. Pongrácz István és Grodeczky Menyhért ereklyéit a nagy-szombati Jézus-társasági templomában egyik mellékoltárába helyezték, míg Körösy Márk csontjait Esztergomba vitték. A ritka aktusnál a külső pompát teljesen mellőzték.

— **Számadás a magyarországi lat. és gör. szert. róm. kath. tanítók segélyalapjavyagyonáról.** Vagyonállás 1903. év végén. (Korona értékben.) 1. 4%-kal kam. magyar járadékkötvényekben névérték szerint 129.000.—. 2. Cherny Antal egykori nagyrippényi alesperes-plebános alapítványa 4%-kal kam. magyar járadékkötvényekben (névérték szerint) 25.000.—. 3. 6 db. Bazilika sorsjegye a 17 kor. 102.—. 4. Magán kötelezvényen 100.—. 5. Takarékpénztáraknál 4% kamatra tőkésítve 28.000.—. 6. Készpénzmaradvány 8.433.77. Összesen 190.635.77. kor.

1904. évi Bevétel. 1. §. A mult évi készpénzmaradvány 8433.77. 1. §. összege 8433.77. 2. §. Az egyházmegek gyűjtéseiből befolyt: a) Az esztergomi érseki megyéből 1058.—. b) A kalocsai érseki megyéből 221.—. c) Az egri érseki megyéből 745.22.—. d) A besztercebányai püspöki megyéből 137.—. e) Az eperjesi gör. szert. kath. püspöki megyéből 257.88.—. f) Az erdélyi püspöki megyéből 354.—. g) A kassai püspöki megyéből 122.—. h) A nagyváradai lat. szert. püspöki megyéből 212.80.—. i) A nyitrai püspöki megyéből 223.—. k) A pécsi püspöki megyéből 475.—. l) A rosznyói püspöki megyéből 123.62.—. m) A szatmári püspöki megyéből 265.—. n) A székesfehérvári püspöki megyéből 36.—. o) A székespüspöki megyéből 179.—. p) A szombathelyi püspöki [megyéből 310.—. q) A váci püspöki megyéből 153.—. r) A veszprémi püspöki megyéből 119.—. s) A pannonhalmi főapátság egyházi területe részéről 66.—. 2. §. összege 5058.52. 3. §. Tökek (értékpapírok és takarékpénztári betétek) kamataiból 7293.64. 3. §. összege 7293.64. A bevételek összesítése: 1. §. összege 8433.77. 2. §. összege 5058.52. 3. §. összege 7293.64. Összesen bevétel 20785.93.

1904. évi Kiadás. 1. §. Az 1904 évben felosztás alá eső (alapsz. 6. és 7. §§.) összeg számlájára: a) A közp. bizottság által megszavazott ösztöndíjak címén kiadatot 3557.02. b) Segélypénzekre 4047.20. c) Az orsz. kath. tanítói árvaházat illető hányad címén az árvaház külön kezelt alapjába áttétt 2023.61. d) A netán létesítendő orsz. kath. tanítói tápintézet külön kezelt alapjába áttétt 1011.81. 1. §. összege 10639.64. 2. §. Tőkésítésre: Vásároltatott és a tökek közé soroztatott 2000 korona névértékű 4% járadék kötvény, vásárlási ár a lejárt kamatok kiegyenlítésével 1969.89. 2. §. összege 1969.89. 3. §. Különfelekre: (nyomdai, postai stb. stb. költségek) 29.20. 3. §. összege 29.20. A kiadások összesítése: 1. §. összege 10639.64. 2. §. összege 1969.89. 3. §. összege 29.20. Összes kiadás 12638.73. Mérleg: Összes bevétel 20785.93. Összes kiadás 12638.73. 1905. évre átvendő - készpénzmaradvány 8147.20. A segélyalap vagyonállása 1904. év végén: 1. 4%-kal kam. magyar járadékkötvényekben (névérték szerint) 131.000.—. 2. Cherny Antal egykori nagyrippényi alesp. plebános alapítványa 4%-kal kamatozó járadékköleskötvényekben (névérték szerint) 25.000.—. 3. Hat db. Bazilika sorsjegye a

17 kor. 102.—. 4. Magán kötelezvényen 100.—. 5. Takarékpénztárakban 4% kamatra tőkésítve 28.000.—. 6. Készpénzmaradvány 8147.20. Összesen 192.349.20.

Level Misdroy fürdőről.

Misdroy, 1905. aug. 20.

Tekintetes Szerkesztő Úr!

Mintegy három hete, hogy kis társaságunk elhagyta hazánk szép, bércecs földjét, hogy a Keleti tenger partján, Wollin szigetén Misdroy fürdjében üdülést találjon.

Misdroy az é. szél. 54° és a k. hossz. 16° alatt fekszik az említett Wollin sziget északi részén. E szigetet délről a Vietzger tó, északról a tenger határolja, oldalt a Cammini esatorna és a Swine folyó zárja el a kontinenstől, illetőleg az Usedom szigettől, mely utóbbin a világfürdőjéről híres Swinemünde és Heringsdorf fekszik.

Utunkat Budapest, Oderberg, Breslau, Stettin, Misdroy irányban tettük meg. Az utat többször szakítottuk meg, nevezetesen Breslauban tartottunk nagyobb pihenőt, s egyúttal a várost is megszemléljük. A város közepén fekvő ódon, gótstílusú város- és tanácsház, a szebbnél szebb templomok, középületek, iskolák, különösen pedig a régi város XVI századbeli házaival, szűk utcáival, mely hatással vannak a szemlére.

Mire az összetorlódtott ismeret-kaoszt némileg elrendeztük, már a vonat ragadotttova bennünket. Innen utunk gondosan kezelt fenyesek közt vezetett tova s tíz órai robozás után megérkezünk utunk céljához, Misdroyba. Este 7 óra volt, midőn a tengert megpillantottuk, az esti pír még visszatükröződött fodros hullámain, a szomszédos partok élesen kiálltak a tengerből és a gyönyörű képhez a tenger hatalmas, de emellett esendesítő zúgása járult. Az éj erőt vesz a nappal, sötét lesz, s most kigyalunk a szomszédos fürdők lámpái, s mindmennyi apró mecsek pontozzák ki a felkörben elvonuló partot. A tenger pedig baragos, a hullámok zaja nagyobb-nagyobb lesz, az éj esendjében messze elhangzik a hullámverés egyenletes ritmusa. Gyökeret vert lábunk s sokáig ott maradtunk volna, ha a késői idő és fáradság nyugvóra nem intenek.

Misdroy közvetlen a tenger partján fekszik, hatalmas fenyeserdők veszik körül. A parton 15—20 méter széles homoktré huzódik el, amelyen számtalan gyermek játszik, ez képezi egy-szersmind a kurát is. Hatalmas homokvárakat építenek, amelyeknek helyes kivételében a felnőttek is segítségükre vannak. A közönség részére három nagy fürdő áll rendelkezésre. A tenger vize 15—18° C. meleg, annyi a levegő is, amely igen változékony, hamar lehül, pár óra múlva már kellemesen meleg. A hullámverés teszi érdekessé a fürdést; de csak északi szél mellett vannak hullámok, míg déli szél mellett a tenger felülete sima. Evezős és vitorlás csónakok állnak a közönség rendelkezésére, melyek csendes időben igen gyorsan haladnak, amennyiben vitorlával egy óra alatt 2 német mérföldet lehet megtenni (15 km-t.) Mi is üzzük e sportot, a messze benyúló alkonyban a hullámokon ringatózva pihenjük ki napi fáradaimokat.

A vendégek száma igen nagy: (ez ideig 14.000), németek, oroszok, lengyelek, franciák és magyarok szép számmal vannak, de angol aránylag kevés van. Nagyon sok a gyermek, mert itt van Berlinnek a gyermekfürdője. Legtöbb a vendég július végén és augusztus elején, de májustól októberig folyton látogatják. 30—40

vendéglője és 5 zenekara van, köztük egy magyar; ezeket a vendéglősök szerződtetik.

A község lakosai nem annyira földműveléssel, mint halászatot foglalkoznak. Megjelenésükben magukon hordják a becsületesség jellegét; valóban azok is. Vallásuk tekintetében túlyomóan lutheránusok, vannak katolikusok is szép számmal. A „Stella Matutiná“-ról nevezett gyönyörű templomuk mellett a szt. Borromeus apácáknak zárdájuk van, összekötve egy penzióval az idejövő kath. papság részére. Ide szoktunk mi is eljárni, hogy szt. misét hallgassunk.

A fürdőből fenyes- és hullk erdőkön át kényelmes utak vezetnek a különböző kirándulási helyekre. A gyönyörű Jordansee, Warnow és Wollin, e két szép, régi rémet város két óra járásnyira vannak, szekérral pedig az út e helyekre egy óra alatt tehető meg. Közélebbi kirándulási helyek a Kaffeeberg és a Brandberg. Ez utóbbinak a tetején kilátói torony van. Mintegy száz lépcsőt kell megmászni, míg az ember felér. De megérdemli a fáradságot az a gyönyörű panoráma, amely akkor az ember szeme elé tárul. Egyfelől a tenger, Misdroy, a szomszédos fürdők: Swinemünde, Heringsdorf és Ahlbeck, Heringsdorf és még távolab Rügen szigete, mely a német mithológiában annyit szerepel. E helyekre kirándulásokat tettünk, a világfürdő benyomását mindegyikén észleltük, de valamennyit felülmulja Swinemünde nagyságával és szépségével.

Távolabbi kirándulási helyek Swinemünde, Ahlbeck, Heringsdorf és még távolab Rügen szigete, mely a német mithológiában annyit szerepel. E helyekre kirándulásokat tettünk, a világfürdő benyomását mindegyikén észleltük, de valamennyit felülmulja Swinemünde nagyságával és szépségével.

Apróság! Aug. 20-ikán méltóképen ültük meg az első magyar király emlékünnept. Az ünnepi szert misét, mely alatt a nővérek gyönyörűen énekeltek, valamint evangélium után a szent beszédet főt. Sántha Albert dr. abosfalvi plebános úr tartotta. Az ünnepélyen mintegy 17 magyar, köztük hat erdélyi, nagyon sok lengyel vett részt. Úgy éreztük, hogy itt a távolban még nagyobb áhitatot és hazafias érzést keltett bennünk a dicső szent királyunkra való emlékezés.

Hazafias üdvözzellet
ifj. Apór István br.

IRODALOM. MŰVÉSZET.

* *Instructio practica de missis votivis* stb. címmel jelent meg ügyesen összeállított liturgikus segédkönyv Tower Vilmos, györegyház-megyei áldozó paptól. Szerző egy rég érzett hiányt pótol nagy gondossággal összeállított művében, melyre különösen plebánosoknak nagy szüksége van, mert folyton kezük ügyében kell lennie az illető lelkipásztoroknak és megtalálhatják benne a keresett fölvilágosításokat. Növendékpapokra nézve is különösen nagy jelentőséggel bír e kézikönyv, a kiknek nem áll módjukban hosszas forgatása a forrásmunkáknak. A munka megérdemli a szakkörök méltó figyelmét, mert hasonló e nemből sem a hazai, sem a külföldi irodalomban nem jelent meg. Tartalma: táblázatos áttekintés a votív-misékre vonatkozó tudnivalókról. A célszerű szerkesztésnél fogva első tekintetre tisztában lehet mindenkinek, bármely kérdéses votív-mise szabályaival. A kongregációk legújabb rendelkezései pontosan felvannak sorolva mindenütt. Tudjuk, hogy mily bonyolultak a különböző rubrikák erre vonatkozólag és a legkritikább emlékező tehetség sem képes azokat észben tartani. Erre jön segítségül

e táblázatos feltüntetés, melyet ha kéznél tartunk, akkor könnyű lesz a pontosság. A tartós, diszes füzet a Stephaneum nyomdájából került ki.

* „A papi rend” címen Jankovics István vágszerdahelyi káplán Lohmann ker. János jé-zustársasági atya német nyelven megjelent művének II. kiadását ültette át magyarra a herceggprimás ő eminenciája 50 éves papi jubileuma alkalmából. A munka a papi rend magasztos méltóságát, szentségét, az arra való hivatást, annak veszélyeit és a püspökség kivételével az összes kisebb és nagyobb rendeket tárgyalja. A Stephaneum nyomdájából kikerült, finom papírra nyomott munka megrendelhető a szerzőnél vagy a Szent-István-Társulat könyvkereskedésében füzve 270, kötve 370 koronáért.

A szerkesztő üzenete.

T. K. Mi van a római zarándoklat folytatásául? Már nagyon régen megszakadt. Kérünk szépen kézírást.

Hj. A. J. br. Várjuk a továbbiakat. Egy kis néprajzi leírás, ottani szokások, életmód ismertetése — nagyon elcsusznék.

H. Gy. A lapot mi júliustól indítottuk meg. Ha meg nem kapta a postán lehet a baj.

P á l y á z a t.

— A lövétei róm. kath. iskolánál egy tanítói állásra pályázat hirdetik. Ezen állásnak évi jövedelmét képezik: 1) a hitközség ad: 700 koronát; 2) a tandíj és faváltság címén a tankötelesek után évenként kap mintegy: 100 koronát; 3) A község természetben ad sőt, melynek évi értéke: 50 korona; 4) A veteményes hely évi értéke: 20 korona; 5) A birto-kosság osztatlan területén szabad legeltetés, melynek évi értéke: 60 korona; 6) 5 kubik öl kemény tűzifa, melynek értéke évenként: 100 korona; összesen 1030 kor., mely a nyugdíj jogosultságnál egészen beszámíthatik.

Kötelessége: az iskolaszék által meg-

határozandó osztályok tanítása, a torna és játék vezetése.

Pályázati határidő folyó szeptember hó 10-ike. Kinevezés után az állás azonnal elfoglalandó.

Lövéte, 1905. aug. 16-án.

(1—2.)

Gáspár János.
iskolaszéki elnök.

Elsőrendű

Csememeszőlőt

5 kilós ládában 1.60 frtért,
befőzésre

≡ ringlót és körtét ≡
1.40 frtért,

válogatott vegyes gyümölcsöt válogatott
zsardinet-nek

≡ remek szép 1.50 frtért, ≡

paradicsomot, ugorkát, káposztát 1.20 frtért,
ananász- és görögdiányt 1.25 frtért szállít:

SZABÓ GÉZA
gyümölcskertészete Csongrádon.

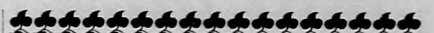
A kinek

eladó **birtoka** van, vagy a ki **birtokot** venni szándékozik, vagy ha eladásra szánt

könyvtára, irodalmi műve, zene eszköze, festménye, régi könyve, olajfestésű képe, szobra,

fegyvere, régi pénze, ékszere, butora, háztartási, gazdasági és más eszköze

van, az hirdessen a **KÖZMŰVELŐDÉS**-ben, mely lap a felsoroltak iránt érdeklődő közönség körében igen nagy számban forog közkézben.

Adonis Crème

Itávoit veszté nélkül egy pár nap alatt még a legmakacsabb szeptőt is. Legegyszerűbb használat, biztos eredmény. Egy tubus 3 korona. Valódi csak zöld tubusban.
Schwanen Apotheke Frankfurt a. Main 76.

Nyavalyatörés!

Ki nyavalyatörés, göres és más ideges állapotban szenved, kérjen iratot, ingyen és bérmentve kapható a szabad. Hattyú gyógyszerár által Majna Frankfurt.

Lehetővé teszi, hogy a szobák mázolás alatt is használtassanak, mivel a kellemetlen szag és lassú, ragadós száradás, mely olajfestékek és az olajlakkok sajátja — elkerültetik. E mellett használata olyan egyszerű, hogy kiki maga végezheti a mázolást. A palló nedves tárgyval feltörölhető, anélkül, hogy elvesztesen fényét. Meg kell különböztetni

színezett szobapalló fénymázt,

sárgásbarnát és mahagonibarnát, mely akáresak az olajfesték födi be a pallót s egyúttal fényt is ad. Ezért egyaránt alkalmazhat régi és új pallóra. Teljesen beföd minden foltot, korábbi mázolást, stb. van azután

tiszta fénymáz (színezetlen)

új pallóra és parkettra: mely csupán fényt ad. Különösen parkettra és olajfestékekkel már bemázolt egész új pallóra való. Csak fényt ad, ennélfogva nem födi el a famustrát.

Postacsomag, körülbelül 35 négyszögmméter 2 közép nagyságú szobára való) 5 frt. 90 kr vagy 9 1/2 marka.

A közvetlen megrendelések minden városban, ahol raktáron vannak ide küldendők. — Minta mázolások és prospektusok ingyen és bérmentve küldetnek. A bevasárlásnál tessék jól vizsgálni a cégre s a gyári jegyre, mivel ezt a **több mint 35 éve létező gyártmányt sok felé utánozzák** és hamisítják, rossz és gyakran a célnak meg nem felelő minőségben hozzák forgalomba.

Cristoph Ferenc

a valódiszobapadló fénylakk feltalálója
és egyedüli gyártója

== FÖRAKTÁR: ==

DAHINTEN VIKTOR

vaskereskedésében GYULAFEHÉRVÁRT.

Sürgöny: Blaskovits Sokszorosán kitüntetve.

TEMPLOM FESTÉS.

Első orszá-
gos műfes-
tészeti és
iparműve-
szetiintézet.
Alapított
1887-ben

Olajba oltárkép

magas entm.	50	70	90	100	125	160	180	220
korona	25.—	40.—	55.—	70.—	100.—	125.—	170.—	200.—

Egy életnagyságú arckép, mert örök beese van és egyszersmind szabadisz. továbbá előnyös nász-, nev- és születésnap, vagy egyéb alkalmi és ünnepi ajándéknak szolgál. — Ezeket az arcképeket bármilyen beküldött fénykép után a legfinomabl. kivitelben készítem e

Nagysága	25×32	35×45	55×65	65×80	75×110	85×125	100×150
	18	25	40	55	95	120	180

Poichromozott fa-szobrok,
aranyozott széll

magas cmnt.	50	70	90	120	140	150	160	170	180	200
korona	30.—	40.—	50.—	100.—	135.—	150.—	170.—	185.—	240.—	300.—

BLASKOVITS BÁTORI MIHÁLY

Szabadka, VII. kerület, Erdő-sor 66. szám.

A főt. papságnak bíboros hercegprímás úr ő eminenciája 67.898. szám alatt és Tolna Festetich Tasziló gróf úr ő nagyméltósága által ajánlva. Az oktatást ő nagyméltósága Császka Gy. kalocsai érsek úr nagylelkű áldozatkészsége folytán olaszországi műfestők és műmárványozóktól nyertem

Templomfestés stíluszerint, gipsz-márvány (stucco), keresztek aranyozása állvány nélkül. Templommeszelés eső által le nem mosható. **Oltárképek festése művészi kivitelben bámulatos olcsón.** Szegényebb egyházaknak 25% engedmény! **Elismerő nyilatkozatok rendelkezésre bocsájtatnak**

A Dr. SCHMIDT fő-torz és tisztí- orvos-féle

FÜLOLAJ

gyógyít időszakos süketseget, fűfajást, fül- és nagyothallást, még idült esetekben is. Egyedül kapható üvege 2 frt a Dr. ROTCSHNEK EMIL gyógyszer-tárában. DEBRECZEN.

Egészen ingyen

zománczozott edényt nem kapnak sehol, de 6 főzőlabost és 6 főzőfazeket különféle nagyságban 12 darabot 1 frt. 75 kr.-ért én szállíthatok. Ingyen esomagolás utánvétel mellett.

A többi tárgyak feltűnő olcsó árban.

— Árjegyzéket ingyen küldök. —

Kohn, gyáriraktáros. Budapest.

VI. ker., Csengeri-utca 51.

Hirdetések jutányos árban felvételnek e lap kiadóhivatalában.

ANGSTER JÓZSEF és FIA

pécsi, kalocsai, győri és kassai székesegyházak orgona-építője. **Orgona és harmonium-gyár**

PÉCSETT.

Alapított 1867.

Két arany, egy ezüst es egy nagy milleniumi
eremmel kitüntetve.

Ajánljuk kitűnő hangu és erős szerkezetű **crescendo orgonáinkat.** — Különösen a legújabb **légnymatu** (pneumatical) rendszer szerint épült orgonáinkat, melyek a rendkívül könnyű játékmód és regisztrálás mellett még azon nagy előnnyel is bírnak, hogy a **templom nedvessége** nines befolyással rájuk.

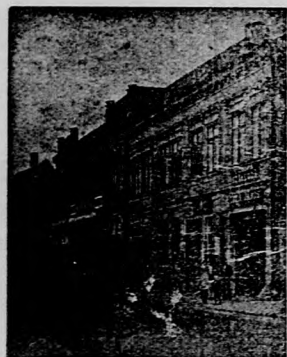

Legjobban bizonyítja műveink jóságát, hogy üzle-
letünkben 450-nél több **uj orgona mű** került ki.

Raktáron kitűnő hangu **harmoniumok minden nagyságban** (155 koronától 1000 kor.-ig).

Mindenmemű **javitásokat, hangolásokat** es **át-
építéseket** olcsón elvállalunk.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Európa szálloda Gyulafehérvárt.

Teljesen átalakítva és renoválva.

Elsőrangú szálloda minden kényelemmel berendezett 30 szobával.

Mérsékelt árak. ☞ Villamos világítás. ☞ Fürdő.
Telefon. ☞ Társas kocsí. ☞ Kitűnő konyha. ☞ Valódi borok.
Kőbányai sör. ☞ Előzékeny és figyelmes kiszolgálás.

Haas Vilmos, szállodás.